

Franckesche Stiftungen zu Halle

Georgii Pasoris Lexicon Graeco-Latinum In Novvm Domini Nostri Iesv Christi Testamentvm

Pasor, Georg

Lipsiae, Anno MDCCII.

VD18 12314374

Lectori Benevolo S. P. D. Georgius Pasor.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-199681

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

GEORGIUS PASOR.



HESVS CHRISTVS, Servator & caput nostrum sancto Petro dixit, Lector qui Deum diligis, Johan. 21, 15. *Simon fili Jona, diligis me plus quam hi?* Ait ille, *Certè Domine: tu nosti, quod amem te.* Dicit ei, *pasce agnos meos*, h. e. fideles, quibus pueri quoque sunt accensendi. Et hæc non solum Petro dixit, sed etiam reliquis Apostolis, & omnibus deinceps verbi ministris, tanquam veris apostolorum successoribus,

Illi enim veri sunt doctores, qui diligunt CHRISTVM, & agnos ejus. CHRISTUS enim dixit, *Simon fili Jona diligis me?* Quibus verbis Servator ostendit, nihil esse frigidius doctoribus illis, qui tantum mercedis causa perfunctorie philosophantur, qui potius cupiunt lucrari aurum, quam animas. Sic nimirum decet præceptorem affectum esse erga discipulos, sicut pater erga filios suos.

Et si patriarcha Jacobus, qui pecudibus præerat, oves rationis expertes pascens, & hominibus rationem redditurus noctes transegit insomnes, æstus, frigus & omnem aeris inconstantiam passus est, ne ulla pecudum illarum periret: quanto magis ergo Scholarum & Academiæ Doctores, non animalibus ratione carentibus præfectos, & non hominibus, sed Deo vocationis suæ reddituros rationem decet vigilare pro adolescentibus? Hos enim CHRISTUS non pecuniis, sed proprio sanguine sibi acquisivit, Act. 20. v. 28. quorum angeli semper intuentur faciem PATRIS cælestis, Matth. 18, 10.

Quid verò præceptores in Scholis, tanquam Ecclesiæ seminariis, docere debent? SERVATOR dicit,

Matth. 28, 10. *docentes eos servare omnia, quæ mandavi vobis.*

Et hæc dicta sunt non solum Ecclesiæ episcopis, senioribus & ministris, sed etiam scholasticis præceptoribus. In Scholis agni pascuntur, in Ecclesiis verò oves.

Deuteron. 6, 6. DOMINVS disertè mandat eadem omnibus pædagogis, patribus, matribus &c. dicens: *Et erunt verba hæc, quæ hodie tibi præcipio in corde tuo & in anima tua, eaquæ acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de iis, quum sedes domi tuæ, & quum ambulas per viam, quum cubas, & quum surgis &c.*

Hic mandatum Dei habemus manifestissimum, quod contemnere nefarium equidem foret facinus. Aspernantur autem illud omnes, qui in Scholis expo-

expo-

τῶν τ' ποιῶν μυθολογίας, τ' ἱερῶν γραμμάτων ἐκλελησμένοι. ἔα τ' ἄλλοι, ὅτι ἀνέ-
λυνται ἐξ αὐτῶν πολυτέλειστον, τοιοῦτοι οἱ μυθολόγοι δόπολλοι.

Τοιούτους γὰρ τ' ἀληθινῶς τ' ἰσὺν ἀνθρώπων καὶ παιδείας πεισθῆναι, διότι πλανητοὺς ὅσον
 ἕρπαιος ἐστ' ἀπὸ γούρας, διὰ βροχίαν (καὶ νῦν τιθεὶς ζητήματα) αἰσῶμαι καταποῆς)
 διποδῆσαι περὶ σοφίας, καὶ ἵνα ἀναγῶμαι τῷ τ' ὁλοῦν ὁσμοῦ, ἐκ τούτων ἡ λυτὴ χολ-
 σμῶναι καὶ ῥῆθ' ἀνδράσιν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἀκόλουθον ἐστὶ φερῶν, σεν τ' και-
 νῆς διδύκτου, ἐκμελητοῦ ἢ τ' μυθολογῶν ἐθνικῶν. Τίς γὰρ ἐστὶν ἡ ἀληθινή σοφία; ἵνα
 δηλοῦν γινώσκων μὲν τ' θεόν, καὶ ἑαυτὸν. θεοὶ ἢ γινώσκόμενοι ἵνα ὁρθῶς σέσωκον, τ' θεόν
 ἢ ἑαυτὸν καὶ οἱ τ' ἰσχυρὸν καὶ τ' ἐθνικῶν βίβλων, αἱ πλεῖστα καὶ χολαὶ μεταχειρίζονται
 μέγα τῷ ὅντι.

Ὅσοι ἤρην γραφεῖς τῶν πλουτίων πεπιστεύκασι, ὅσοι πείμπλα ἀδείαυται
ἐφ' αὐτολόγηκασι, ψαύει· θεῶν οὐκ ἔστι ἐν τῷ ἐνχοῦναι καὶ ἐν τῷ οὐκ ἔχειν, καὶ
παρ' αὐτῶν ὁ ἀληθινὸς θεὸς ὃς δυνάμει γνωρίζεται. ἡ δὲ πῦρ ὁδὸς τυφλὸς, ἀδὲ κακὸς
πλάζοντο· ἐαυτοὶ καὶ τὸ ἀγένητον κατακαυμένοι εἰς βοῦνοι. ὁ δὲ μέλας πῦρ ἀδὲ
τὸ μυστηριον τῶν μυημένων, ἀγνοοῦντες τὰ ὁδοῦ, ὅπως οἱ ἐθνικοὶ τὸ ἔχοντα ἀφανίστηται
ἐπὶ τοῦ ἡ. ὁ δὲ θεὸς εἶπεν τῷ ἔθνη προέδωκε τὰς ὁδοὺς αὐτῶν (πρᾶξ. ιδ. ις.) καὶ οὐκ ἔλω-
σεν αὐτοὺς τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἀλφ. τοσφητῶν θρησκείας, ἡ ἣ τοσφῆς καὶ αὐτῶν τοσφῶν
μυστηριον οὐκ ἀπεκαλύφεν (Ματθ. ις. ις.) ἀλλ' ὁ πατήρ ὁ ἐν τοῖς ἁγίοις.

Ὁμογε^ς· ἵσ' οὐδ'· πῶς κε^ρ· Ἀρεταφάνης, ἡγερίλι^ς· οὐράτι^ς· καὶ οἱ λοιποὶ μυη-
λόησι· διὰ τὴν ἡγενησίαν αὐτῆς τ' ἀληθινὸν γένος, ὅτε ἡδυνήθησαν ἀληθῶς ἐν, καὶ τῷ
ἐνός καὶ μόνου ἀληθινῷ θεῷ. καὶ ἢ δι' αἵ τοσούτων ἀσέβηται καὶ παραφροσύνῃ ἐξυ-
χρήσαν, ὥστε τιναυτεῖ· ἰμμεῖν καὶ τῷ θεῷ ἀμαρτήματα, οἷα συνέπαιον τῆς κατόπτι^ς
ἐξηγεῖσθαι· αἰχμώμα. τιναυτεῖ φωνή· γένος, καὶ τιναυτεῖς θεοῦ ἐπλάσαν, εἰς πολίων
καὶ πολιτῶν καλὰ πελιτεύς ὅτε αἱ ἀναρχεῖτο, καὶ ὡς εἰς γένον ἐνόντε ἡσθεκῶται ὁ
σπελγυρήν^ς ἀληθῆς πε· γρηφ^ς, ἐν βίβλῳ α. καλῶ καλῶμένη· λέγου·

Οὐρανός τε ζῶσι πόρνη καὶ μοιχὸς ἀσελγής.

Τῆς ὥποιου φεγγαίου ὑπὸ τῷ σταυρῷ τοιαῦτα τέρατα πεπλακίσαι, καὶ ἅτα
μεγαλολογηκέναι ἐπὶ αἰῶνος σχίζεται τῷ ἀφορμᾷ διδόναι τοῖς ἀνδραποῖσι πρὸς τὸ
σταυρεῖν, πρὸς τὸ σταυροῦν, ὥστε τὸ περνεῖν, καὶ ὡς ἔπειτα εἰπὴν, πρὸς τὸ σταυ-
ροῦν. τὸ ἐπὶ ἡμεῶν, ὡς τὸ τῷ φῶτι καταφθαρμένοι ἐπὶ πλείονι ἀσφραγίσαι. τοῦτο
(φῶς) ὡς πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχρᾷ.

Πάντες ἢ τῇ φύσιν πρὸς πᾶσαν φαυλότητα πᾶν ἀποκετῶς τε καὶ ἀκατέφο-
ρον ὄντες, ῥαδίως ἔτα ἰούσων. ἐπειτα δὲ οἱ ἡμέτεροι (ὅς ἐσκότας Διὸς) πᾶς ἀνο-
μειώσι πρὸς ἀνδρας ἀνέγκειται τῶν ἡνερμυνῶν) ῥάφει τ' ἑκρόνον εἶναι πνευμάτων, καὶ
γαστρίμαργον, ὅτι ἰαμίει μεμοιχθέντων. Ἰλιάδ. ζ. τὸς θεὸς ἀλλήλους πιπλεμένους
στόμα ἀνδραπίνην βιβανίαν, καὶ ἐν πᾶσι κακίαις βεβορωμένοι, ἔπειτα οὖν
εἶναι τοσούτα ἀμαρτήματα, καὶ ἐπεὶ οἱ ἀέτις εἰσὶ οἱ ἡμέτεροι φλυαροῖσι, ἔξῃ παρ-
οῦσιν, ἀπατῶν, πολέμιον, πίνειν καὶ βινεῖν Διὸς, τὸ τὸς θεὸς πυνυῖ πειποιέειν. ἡ ζωὴ
τῶν ἡμῶν νομῶ- ἐστὶ, καὶ ἡ πότις ἀγνώστου πρὸς τὸ μμεῖδιον ἢ τὸ τῶν ἡμῶν πε-
ρὶ δόξαν, πάντες ῥά τα οἶνται. οἱ ἢ νομίζονται ἀδαιμονέτατοι, καὶ ὁμοίως ἀδαιμο-
νίας ἐφικέον πάντες πειρημένοι.

Praefatio, de vera juventutis institutione.

exponunt poetarum fabulationes, sacrarum literarum obliiti. Vah tempus, ejus sumtus debebat esse preciosissimus, ejusmodi fabulatores perdunt!

Hos igitur à vera puerorum & juvenum educatione, nec non institutione tantum aberrare, quantum coelum distat à terra, brevibus (liquidem quaestio- nis hujus dignitatem consideres) demonstrare conabor. Et ut à definitio- ne Scholarum exordiar, si in Christianis Scholis oportet docere sapientiam & virtutem, sequitur, sollicitos nos esse debere de novo Testamento, negli- gendas verò esse illas Ethnicorum fabulositates. Etenim, quanam est vera sapientia? Ut nimirum agnoscamus Deum & nos ipsos, & ut Deum agnitum rectè colamus. Deum verò cognoscere non possumus ex Ethnicis libris, quos pleræque Scholæ hucusque manibus suis terunt.

Quicumque enim autores crediderunt multos esse deos, quicumque per- multa de iis fabulati sunt, falorum deorum nominibus, vorum nuncupaturi & juraturi, usi sunt, ab illis verus DEVS cognosci nequit. Nimirum cæcus dux, huc & illuc oberrans, se & quem ducit, præcipitat in foveam. Nihil di- cturus sum de mysterio mysteriorum, nempe de sacrosancta TRINITATE, ubi Ethnici ipsis piscibus sunt magis muti. Deus enim sivit gentes incedere in viis suis (Act. 14. 16.) nec dignatus est eos visitatione, quæ per prophetas facta est. Caro verò & sanguis tantum mysterium non revelavit (Matth. 16. 17.) sed PATER qui est in cælis.

Homerus, Hesiodus, Pindarus, Aristophanes, Vergilius, Horatius & reli- qui fabulatores, quia illi ignorarunt verum DEVM, non potuerunt vera dice- re de hoc uno & solo vero Deo. Et profecto eò impietatis & dementiae pro- cesserunt, ut talia comminiscerentur de Numine peccata, quæ coram juven- tute recensere me pudet. Tales inquam deos, deasque finxerunt, quales ci- ves honesta Resp. nequaquam ferret. De quibus in vivum DEVM peccan- tibus Palingenius verissimè scribit lib. 1. quem *Arietem* vocavit, dicens:

In cælo est meretrix, in cælo est turpis adulter.

Poetas verò à Satana actos hujusmodi confinxisse monstra & sic fabula- tos esse, non ineptè conjectat, ut occasiones præberent hominibus ad lascivi- endum, ad libidinandum, ad scortandum, & ut uno verbo dicam, ad luxuri- andum. Scilicet hoc erat hominem naturâ corruptum amplius corrumpere. Hoc (inquam) erat ignem igni addere.

Quum enim omnes naturâ ad quamlibet pravitatem nimis proclives & propensi simus, facilè hæc obreperint cogitationes: Si poëtæ nostri (quos meritò veneramus tanquam viros divinitus afflatos, deorumque interpretes) scribunt, Saturnum devorare infantes, esse voracem, Jovem promiscuè scor- tatum esse, Iliad. xv. deos intestinis inter se discedisse bellis, carnem huma- nam devorasse, & in cæno flagitiorum variorum sese volutasse, sequitur, non esse hæc tanta flagitia, prout Aristarchi nostri nugantur. Licet scortari, de- cipere, bello alios laceßere, bibere & libidinari, eò quod dii hæc ipsa fece- rint. Vita deorum nobis est instar legis. Et sanè nihil magis invitare ad imitandum, quàm deorum exemplum, omnes facilè arbitrantur. Etenim illi putantur beatissimi, similemque felicitatem cuncti adipisci cupiunt.

Ifocra-

πρόλογος, ἀλλ' ἡ ἀληθινὴς τῆς ἰσῶν παιδείας.

Ἰσοκράτης ὁ βεβιωκὸς ἔτι σὺν ἡκόντα καὶ τίσσασθαι ἐν λόγῳ πανανδρικῶς ῥαφί, ὅτι ἐπ' αὐτῶν πῶς ἐνόμισαν μὴδὲ τῆς θεῆς ἀναμαρτήτης εἶναι. ὅπως δ' αὖτ' ἡ τὸν λογιζόμενος, εἰ οἱ θεοὶ σὺν εἰσιν ἀναμαρτήτοι, πόσῳ ἡ τὸν οἱ ἀνθρώποι.

Οὐδὲν γὰρ ἀσβεστόντα ἔρραφεν Αἰνείδ. ζ.

Θεὸς δὲ γυναικὶ μίμικται.

Εἰ ἢ πολυμυξίαν οἱ θεοὶ ἔρραψαν, τῶν ζώων ἀλόγων ἢ διώσκων. καὶ δὲ τῶν ἀλόγων ἰσθοντ' ἀλογώπρω. πῶς αὖτ' ἐπὶ τῶν μολυσμῶν λίγην ἢ ἀσβεστόντα ἀπαρρῶσι, καὶ πῶς ὁ ἰσὸς φέρεται. καὶ οἱ ἔρραφεν ὀφελίμους, λίγην, ὅτι θεοὶ εἰδὲ ὡς αἰχρῶν, σὺν εἰσὶ θεοὶ. ὁ μὲν καὶ οἱ μέτροι αὐτῶν τοσαύταις ἀχρῶνται, ὅσοι τῶν θεῶν ῥαφῶνται, τ' σφῶν ἀχρῶνται τοῖς ἀπὸ τοῦ θεοῦ δηλοῦνται ἀπὸ φησαν.

Ναὶ πεμπελὶ ἐστὶ, καθὼς Ἀριστοτέλης νουθετεῖται εἰδέναι, ὅτι νῶν ὅπως ἢ ὅπως εἰδέναι, τῆς φύσεως ἰσῶν εἰσὶ τῆς κακοηθείας τὸ ἔρραφεν ὀφελίμους, ἀπὸ τῶν ῥαφῶν. ἡ νῶν τῶν ἰσῶν καὶ μαλακῶν ἐστὶ καὶ κηρίν, καὶ τῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ἡλικίᾳ ἀκαμψίᾳ κακοηθείας, ὡς αὖτ' ἐρραφῶνται εἰς διώσκεις περὶ.

Ἀλλ' ἡ νῶν, εἰ βέλτε ἐν εἰδέναι, ἀπὸ τῶν πελτεῶν β. τ' ἀπὸ τῶν ἡμετέων. εἰς ὁμολογημένους ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἢ παρὰ δικαίον εἰς τὴν πελτεῶν πεμπελὶ καὶ μαλακῶν. ἀπὸ τῶν ποιητῶν. ὡς οἱ θεοὶ πελτεῶν τε καὶ ἐπιβυλῶν τε καὶ μαλακῶν. σὺν λαοδικίᾳ ἢ ἐν οὐρανῷ, ἢ ἐν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ταύτῃ τῶν ἀμαρτιῶν ἀπὸ τῆς ἀνοήτης ἀμαρτίας. καὶ οἰομασὶ σὺν λαοδικίᾳ. ἀπὸ τῆς ἡμετέρας, ὅσα ὁ μὲν πεποιθεῖται, ἢ ἐν ἰσῶν, ἢ ἐν ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι νῶν (φησὶν) ἢ οἷος τ' ἐστὶ κηρίν, ὅτι πελτεῶν, καὶ ὁ μὲν. ἀλλ' ἢ ἐν πελτεῶν λαβὴν ἐν ταῖς δόξαις, δυστυχεῖται τε καὶ ἀμαρτίας. φιλεῖ γίγνεται τὸν θεόν φανῶν ἀπὸ τῶν κακῶν, ἀρῶν ὅπως, ῥαφῶνται πᾶσι τῶν. τῶν ποιητῶν ἀναγκασίον λογιζομένη καὶ ῥαφῶνται τῶν εἰσιν. καὶ.

Αὐτὸς ὁ πᾶν καλῶς εἶπεν ἐν ἡμετέρῳ, ὅτι οἷος (φησὶν) ὡς οἷος ἀνὴρ ἔχων μάκρον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν ἡμετέρῳ. ὡς οἷος βέλτε ἔσται ὁ αὐτὸς (ὡς πῶς περὶ καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀνοήτης μαρτυρεῖ) ἡμετέρας περὶ ταῖς πῶν, μὴ τῶν τυχόντων μὴ τῶν τοῖς παιδίοις ἐξηγεῖται, ἢ μὴ τῶν τῶν ψυχῶν ἐξ ὅσων αἰοῖται καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀναγκασίον συμβαίνει.

Ὁ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ νόμου δ. περὶ βελῶν, ὅτι σὺν ἡμετέρῳ τοῖς ποιηταῖς λέγειν π, ὁ αὐτὸς φησὶν, ἢ μὴ π τοῖς νόμοις ἐναντίον λέγειν τῶν πῶν βελῶν. εἰ ὁ πῶν σὺν εἰσιν, ἢ οἱ ποιηταῖς ὁ πῶν πῶν πῶν τὸ δοκῶν αὐτοῖς ἀδολογῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ τῶν τυχόντων λεπτὸν λογισμῶν τοῖς νόμοις ἀνθρωπίνους ἐναντίον. πόσῳ ἡ τὸν συγχωρητέον, ἢ οἱ ποιηταῖς οἱ ἡμετέρας ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἢ ῥαφῶνται τῶν ῥαφῶν ἡμετέρας ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

Αὐτὰς αἱ περὶ τοῖς χρυσῶν χρυσῶν εἰσιν. καὶ πᾶν ἀξιωματικῶς. πολλοὶ περὶ τοῖς ἐν τοῖς διδασκαλείς (ἢ ἀληθῆς ἐστὶν ἐν τοῖς διδασκαλείς) ἐαυτῶν, πῶς ῥαφῶνται ποιῶνται νουθεσίαν, ἢ ἐν ἀπὸ τοῦ θεοῦ διελθῶν, τίς ὁ ἔστιν, ὁ ἡμετέρας, ὁ ποσειδῶν, ὁ καὶ καὶ περὶ τοῖς, ἢ ἢ ἐξηγεῖται, τίς ὁ ἡμετέρας, ὅπως ἢ μακρῶν οὐκ εἰσιν, ὡς αὖτ' ἐν ἡμετέρας ὡς εἰδέναι τῶν. καὶ οἱ τῶν βασιλείαν ὡς πῶν καὶ ἡμετέρας, αὐτῶν καὶ ἀναισθητοῦνται λαοδικίαν.

Ναὶ, ὡς πῶν σκαυδάλισαντι ἢ τῶν μικρῶν, καθὼς φησὶν ὁ σωτὴρ ματθ. ιν. ζ. ψεύδεται, ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τῶν σκαυδάλισαν τῶν μικρῶν,

Prefatio, de vera iuventutis institutione.

Hocrates quum esset annorum nonaginta quatuor, in oratione Panathenai-
ca scribit, quosdam sua ætate putasse, neque ipsos deos peccati esse expertes :
ubi ita à minori colligit : Si ipsi dii non sunt peccati expertes, quantum minùs
Athenienses ?

Vergilius maximè impiè scripsit Æneid. 7.

Missa deo mulier - - -

Si enim promiscua Venere dii usi sunt, brutis animantibus non præstite-
runt : imò ipsis brutis fuerunt magis bruti. Plura de hisce sordibus dicere,
ipsa pietas verat, animusque meus cohorrescit. Melius scripsit Euripides,
dicens, *dii si patrarent turpia, non forent dii.* Homerus & socii ejus, qui
tantas turpitudines de diis scriptitarunt, se atheos fuisse, posteris evidentissimè
demonstrarunt.

Profectò haud parum refert, ut Aristoteles sapientissime docuit, à teneris sic
aut aliter assuescere, quum natura altera sit prava consuetudo. Lana haud fa-
cilè primum deponit colorem. Memoria puerorum mollis est & cerea, quæque
semel in ætate florente fuerunt hausta, tanquam incisa in perpetuum servat.

Lege Platonem, si libet, in libro de Rebus pub. 2. de hoc Themate ex pro-
fesso differentem, ubi ait, non recipienda esse in urbem fabulosa poëtarum
commenta, quasi dii inter sese gerant bella, aliique aliis struant insidias.
Hanc neque Homeri circa deos insaniam, neque ullius alius poëtæ esse recipi-
endam. Et nominatim non recipienda esse, quæ Homerus de deorum bello fa-
bulatus fuerit, sive accipiantur hæc allegoricè sive non. Juvenis enim (inquit)
nescit distinguere, quid sit figuratè dictum, & quid non : sed quascunque ille
toties hauserit opiniones, eas deinde difficulter elui, & manere alta mente re-
positas. Deum affirmare causam malorum, quum sit bonus, omnino hunc erro-
rem refutandum. Cogendos esse poëtas ut dicant & scribant sancta &c.

Idem Plato bene dixit in Théage, nescio (inquit) de quanam re aliquis sana
mente præditus magis debeat esse sollicitus, quàm de filio, quomodonam opti-
mus evadat. Idem (ut Plutarchus de puerorum educatione commemorat)
diligenter monuit, ne nutrices quascunque fabulas puerulis enarrant, ne ipso-
rum teneras mentes ab initio dementia & corruptelis imbui contingant.

Idem Plato de legib. 4. hæc consulit, non permittendum poëtis, ut effutiant,
quicquid iis libuerit, ne legibus contraria dicentes, urbi noceant. Si Plato
non fuit, ut Poëtæ qualiacunque, quæ ipsis in buccam venerint, garrirent, &
disseminarent nugæ legibus repugnantes : Quantum minùs concedendum, ut
Poëtæ nostri canant aut scribant discrepantia à Scripturis divinitus inspiratis ?

Admonitiones hæc auro sunt magis aureæ, & admodum memorabiles.
Multi pedagogi in suis didascaliiis (seu potius in suis idoliis) majus operæ
pretium se facere arbitrantur, si pluribus explant, quisnam Jupiter, Vulca-
nus, Neptunus, Saturnus &c. creditus fuerit, quam ut interpretentur, quis-
nam sit JESUS CHRISTVS, ubi non multis utuntur verbis, quasi hæc sci-
re nihil intersit. Atque ita, qui regnum Saranæ debebant labefactare, & de-
struere, illud nescientes stabiliunt.

Profectò, hæc illi quæ scandalum dederit uni ex minimis, sicut loquitur SER-
VATOR Matth. 18. v. 7. Mentiri verò de DEO, annon hoc est offendere par-
vulos,

Præfatio, de vera juventutis institutione.

vulos, five adolescentes, qui putant omnia esse oracula, quæ à docentibus fuere prolata? Oportet enim discipulum credere.

Boni principes agrè ferunt, & irascuntur ei, qui falsam de ipsis opinionem sparserit, eumque mendacem jubent abire in rem malam. Si de principum fama, ut ea sarta rectaque maneat, debemus esse solliciti, quantum magis dicenda sunt de DEO, quæ ejus majestati conveniunt?

Non solum verò DEVS ex Ethnicis scriptoribus non cognoscitur, sicut hætenus dictum est, sed etiam nos ipsos ex iis agnoscere nequimus. Nam poetarum Bibliothecæ nihil continent de lapsu Adami, nihil de inobedientia & lapsu nostro, qui tum eramus in lumbis Adami: nihil de creatione & vita æterna. Et si quæ horum habeant, tantoperè suis fabulosis commentis implicarunt & obscurarunt, ut ferme veritas, cujus umbram quandam à patriarchis acceperant, apud infideles mendacii reddatur suspecta.

De hominis regeneratione & liberatione per solum JESVM CHRISTVM ne gry quidem proferunt. Et Apostolus fatetur, à se prædicatum, C I R I S T V M, quæ doctrina Græcis visa fuerit stulticia. *Animalis enim homo non capit ea, quæ sunt Spiritus Dei. Sunt ei stultitia, nec potest ea cognoscere, quia spiritualiter judicantur.* 1. Cor. 2. v. 14.

Ex Act. 26. v. 24. patet, Festum, Pauli sermonem, de resurrectione mortuorum & justo DEI judicio differentis, sic interrupisse, *Insanis Paule, multa lixeræ te ad insaniam redigunt.* Hæc doctrina videbatur Festo insania quædam. Omnes verò Ethnici, qui ante CHRISTVM incarnatum scripserunt, quorum libros habemus, animales fuerunt, athæi, impii, ambulantes in suis idolo-maniis. Quapropter nihil miri est, si tanta mysteria ignoraverint, eo tempore inter gentes silencio sepulta.

Ex iis quæ diximus, inculcentissimè, ipsoque sole clariùs apparet, veram sapientiam apud Ethnicos autores neque quærendam, neque inveniri posse.

Quamvis verò multa de moribus haud inscitè, sed sapienter dicta habeant, prout insiciari nolum, tamen sæpe vitium pro virtute, & contra virtutem pro vitio insipientibus & idiotis instillant.

De pietate in DEVM Aristoteles nihil commemorat. Cicero in libris de officiis fatetur, se tantùm aliquam virtutis umbram reperisse, & perperam scribit, neminem læde, nisi laceffit & injuriæ affectus. SERVATOR enim noster, æterna PATRIS sapientia, contrarium mandat Matth. 5. 44. dicens, *diligite hostes vestros.* Rom. 12. 20. *Alce hostem tuum.* Et SERVATOR, antequam moreretur, *oravit pro impiis*, per quos cruci fuerat affixus, & per quos pedes & manus ejus sanctissimæ crudelissimè fuerunt clavis pertusæ. Stephanus primus martyr, quum lapidaretur, idem fecit, vociferans, Act. 7. 60. *DOMINE ne statuas iis hoc peccatum.*

Novum Testamentum commendat & passim inculcat humilitatem, docens, *DEVM superbis resistere, humilibus verò dare gratiam: ipsum habitaturum in contritis corde.* Item sibi ipsi manus inferre violentas docet esse horrendum facinus, Esa. 57. 15. Exod. 20. Apud Gentiles verò ambire primatum,

Velle præire alios, & iis præcellere semper,

Imò sibi ipsi consciscere mortem.

b

Non

Praefatio, de vera juventutis institutione.

Non ita positum fuit in virio, sed pro signo magnanimitatis habitum. Sacra Scriptura docet, nuptias à DEO institutas, à CHRISTO honoratas, & benedictas. Multi verò inter Ethnicos poëtae impii (pro more quorundam etiam hac aetate viventium) voluptatibus inebriati, & in reprobam mentem traditi, conjugium incessunt, contemnunt, & pro nihilo reputant, dicentes,

Satius esse mulierem sepelire, quam ducere.
Vitam coelibem esse angelicam. De quibus verissima est vetus illa gnoma:

Sæpe solent vates mentiri,
quorum carmina sæpe ab anilibus nugis nihil differunt, & sunt veteres ineptiæ.

Annon Pythagoras Ethnicorum philosophorum præstantissimus in aureis suis carminibus, prout ea inscribit, planè impiè dixit:

Tartareosque deos colito?

Quemadmodum etiam Vergilius, quamvis alium loquentem introducens, commemorat hisce verbis:

Flectere si nequeo superos, Achivonta movebo.

Homerus fabuloso scriptorum coryphæus, quæ in solum Deum cadunt, Soli non sine blasphemia attribuit, Iliad. 3. ubi sic fabulatur:

Sol qui cuncta audit, quique omnia conspicit unus.

Sed quid præterea loquor? Deficeret enim me tempus, si singula vellem enarrare.

Plurima hisce similia legere licet apud beatum Athanasium in oratione sua contra gentes.

Hactenus demonstravi, veram sapientiam & virtutem ex Ethnicorum scriptis non esse discendam. Quæ enim quis non habet, ea nec aliis impertiri potest.

Novimus verò Scholas à DEO institutas, ab admodum piis principibus apertas, ad sanandos duos animi morbos. Quorum hic quidem est in mente, nempe stultitia, hoc est, ignorantia DEI & nostri ipsorum: ille verò in voluntate sedem habet, nempe inclinatio ad mala. Mens hominis pro innata cecitate neque DEVM, neque opera DEI rectè agnoscit. Voluntas quum natura abripiatur ad mala, menti honesta ostendenti repugnat, & bonum appetere non vult.

Quum itaque duplex hæc ægrotudo ab Ethnicis scriptoribus sanari aut curari nequeat, quanta quæso insania est, ejusmodi uti medicis, qui ipsi ulceribus scatenes, seiplos sanare non potuerunt? Amentes & ridiculi sumus, qui inventis frugibus glandes edere malumus. Phocylides, omnium poëtarum castissimus, præclare scribit,

Te puerum fas est addiscere semper honesta.

Quid verò esse potest melius, quid utilius, quid magis necessarium, quam discere & agnoscere unicum verum DEVM, & quem misit JESVM CHRISTVM? Joh. 17. 3. Hæc scientia nobis in mortis agone opitulatur, & tert suppetias, ubi Plato, Aristoteles, Cicero, omnis Rhetorum facundia, poëtarumque mellifluus sermo, tanquam quisquiliæ & vanus labor perit, penitusque evanescit.

Πρόλογος, ὅτι τ' ἀληθινὴς τ' ἵστω παιδείας.

Διόπερ τὴν καὶ τὴν ἰσὺν Χρυσῶν, τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, διὰ τὴν καὶ τὴν αὐτῶν ψυχῆς ἰατρῆον αὐτὴν ἀναγκαζομένην τε καὶ μελετωμένην. ἐν τῇ τῇ θεῷ λογίοις διημεροδωμένην τε καὶ διανυκτεροδωμένην, εἰδότες, ὅτι ἐκείνη εἰσι ῥήματα ζωῆς αἰώνια. Ἰωαν. 5. 24. Σήμερον τ' τῇ θεῷ φωνῆς ἀκούοντες, μὴ βύωμεν τὰ ὅσα, μὴ σκληροδωμένην τὴν καρδίαν, μὴ γινώμεθα ἀνέκοι τῆς συμβουλῆς τῇ Δαβὶδ, τῇ βοῶντι.

Ψαλμ. 94. 3. ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἰσὺς περὶ τὴν δόξαν αὐτῆς, ἐν τῇ φυλάξει αὐτῆς τῆς λόγους σου.

Οὐκ αὖ τῶν διδασκάλων τοῖς καταφρονητικῶς ἔχουσιν τοιαῦτα κηρύττας, τοῖς περὶ ἡμῶν τῇ Χρυσῶν ἀπατῶσι καὶ ἀπαγῶνσιν εἰς τοιαύτην νοσήν καὶ ἐλπίδα.

Ὁ λόγος δὲ τῇ θεῷ ἐν ἡμῖν πλῆρης οἰκείων, ἐν τοῖς κακοῖς καὶ ταῖς χολαῖς ἡρώτων καὶ κατηχῶν. καὶ ἀποκατεπεῖμα, ἔφη ὁ Χρυσῶς Ἰωαν. 1. 9. τῇ φωνῇ μου ἀκούει, καὶ γινώσκω αὐτὴν καὶ ἀποκατεπεῖμα μοι. καὶ Ἰωαν. 1. 12. ταῦτα ἀπεφθέγγοντο, λίγων ὅτι ἐν τῇ θεῷ, καὶ ῥήματα τῇ θεῷ ἀκούει. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα ἰσὺς πρὸς τὴν Τεμενίαν, πρὸ ἡμῶν αὐτῇ γινώσκω, λέγων α. Τιμ. 2. 7. τῆς ἡ βεβήλας καὶ γερασῆς μύθος παρὰ τῇ, γυμναζέσθαι αὐτὴν ἀπὸς ἀσέβειαν.

Ὁ διδασκαλὸς δὲ χολαῖς καὶ, ἴδετε τέρας τῆς λόγους εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν, μὴ καλύπτει, μὴ ἐκτρέφει τὴν Χρυσῶν ἀρετήν ταύτην τοιαύτην νοσήν, αὐτὴν ὅτι μόνον τοῖς πρεσβυτέρους, ἀλλὰ καὶ τοῖς νεωτέροις διδόντες, μὴ γινώσκω μνηστῆρ' ὅτι φερασάμενοι, τῇ κλησάντων τὴν βασιλείαν τῇ ἐρανῶν.

Ματθ. 23. 17. ὑμεῖς οὐκ εἰσέρχεσθε (φροῖν Χρυσῶς) εἰς τὴν εἰσερχομένην ἀφ' ἧς εἰσελθεῖν.

Εοικότες κυρὶ τῇ φωνῇ χόρτον, καὶ μύθοις καλύσαντες αὐτῇ περὶ εὐρίματον.

Ἀκούετε ἰσὺν Χρυσῶν τῇ ἀρχιποιῶν, τῇ εἰπόντι τοῖς μαθηταῖς αὐτῇ.

Μαρκ. 1. 17. ἄφετε τὴν παιδείαν ἔρχομαι πρὸς με, καὶ μὴ καλύψετε αὐτῇ τῇ πνεύματι ἐστὶν ἡ βασιλεία τῇ θεῷ. καὶ λίγω ὑμῖν, ὅτι ἐν τῇ διέξῃ τὴν βασιλείαν τῇ θεῷ, αἰς παιδῶν, ὅτι μὴ εἰσελθῇ εἰς αὐτὴν καὶ ἀναγκαλιστέον αὐτὴν, πρὸς εἰς τὴν χεῖρ' ἐκ αὐτῇ, ἡ νόμος αὐτῇ.

Πρὸς τούτοις ἐν τῇ ζῇ καὶ ἐν τῇ ὁ ποιᾷ, περὶ τῇ πρίπ' ἡμῖν πάντοτε ἀπεβλήπῃ εἰς τὸ θέλημα τῇ θεῷ ἀγνώπτῃ, ἐν τῇ ἐργῇ γράμματι, ἡμῖν ἀποκαλυμμένην. ὅτι ἐξ ὅτι αὐτῇ ἐκκλήπῃ εἰς δεξιὰ ἢ ἀριστερά. καὶ ἡ ὅσα ἐκ πίστεως ἀμαρτία ἐστὶ. Ρωμ. 12. 17. ὁ θεὸς ἡ ἐνομοθέτησι.

Ἐξοδ. 23. 17. ὁνομαζέτω ἐν τῇ αἰαμινησῇ, εἰς μὴ ἀκούσῃ ἐν τῇ σόματι ὑμῶν.

Ψαλμ. 115. 8. εἰς μὴ μνηστῆρ' ὁνομαζέτω αὐτῇ διὰ χεῖρας ἡμῶν.

Ἰερουμ. 1. 18. ἦτοι ἐρεῖς αὐτοῖς, ἦτοι οἱ τ' ἐρανῶν, καὶ τὴν γῆν σου ἐπιήσων, ἀποβλήσων ἐκ τῆς γῆς καλ.

Ἀλλὰ δὲ τίς ἐστὶν οἱ ἦτοι ὑπερβῇ ἡμῶν αὐτῇ εἰς τὰ ὀνόματα, Ζώης ἐμῆς, ἡ φωνῇ, περὶ δὴν, καὶ τῇ, ἀρεῇ, καὶ τοῖς λοιπὰ ἐδωλα καταβεβουμένηα, αὐτῇ βίβλοι τῇ ἱσὺν πλῆρες ἐστὶν.

Ὁ φελοὶ αὐτῇ οἱ παιδῆται οἱ ἡμέτεροι ταῦτα συννοῶσι, ὅτι οἱ ἱπποκλήμιοι δὴ καὶ παρὰ ἀδελφῶν, φοβέοντες καὶ τοῖς διὰ τὸν λόγον, καὶ περὶ δὲ ἀγνοίας ἐκτεκνῶνται, αὐτὰ δὲ δολοῦντες λεληθῆσι, καὶ εἰς δεξιὰς ἀποπνεύματι μὴ πειλημμελῆ κασι. ῥήτης ἡ ὁ δὲ πρὸς τὸν λόγον, α. κορ.

Præfatio, de vera juventutis institutione.

Quapropter novum JESV CHRISTI Servatoris nostri Testamentum, tanquam unicum & verissimum animæ latrium, hoc est, medicam officinam legamus & meditemur. In hisce DEI eloquiis noctes diesque consumamus, haud ignorantes in iis contineri *verba vite æternæ*. Johan. 6. 68. Hodie vocem DEI audientes, ne obturemus aures, ne induremus corda, ne simus immorigeri in sequendo consilio Davidis, clamantis:

Psal. 119. 9. *Quomodo purificabit juvenis vitam suam? observando eam secundum verbum tuum.*

Vae illis præceptoribus, qui vilipendunt hujusmodi admonitiones, qui agnis CHRISTI imponunt, eosque abducunt ad pascua insalubria & palustria!

Sermo itaque DEI inser nos copiose habitat, Templæ & Scholæ nostræ eo personent: Omnes meæ, ait CHRISTVS, (Joh. 10. 27.) Vocem meam audiunt, & ego novi illas, & sequuntur me. Et Joh. 8. v. 47. idem proloquitur, dicens, *quæ est ex DEO, verba DEI audit.* Et Apostolus eadem ob oculos ponit Timotheo, filio suo non degeneri, dicens 1. Tim. 4. 7. *profanas verò & aniles fabulas devota, exerce verò temetipsum ad pietatem.*

O Præceptores, ô Scholarchæ! hæc verba in intimis animi vestri penetralibus recondite: ne arcete, ne prohibete agnos CHRISTI ab his pascuis, scientes ea non tantum adultis, sed etiam adolescentibus data esse. Ne imitamini Phariseos, qui clauserunt regnum cælorum.

Matth. 23. 13. *Vos non intratis (ait CHRISTVS) neque introeuntes finitis introire.*

Similes erant canes qui non vescitur fœno, & tamen ab eo pecudes prohibet.

Audite CHRISTVM principem pastorum, qui dixit ad discipulos suos

Marc. 10. 13. *Sinite puerulos ad me venire, & ne arcete illos: talium enim est regnum DEI. Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum DEI, ut puerulus, nequaquam in id ingreditur. Et quum accepisset eos in ulnas, impositis super eos manibus, benedixit eis.*

Cæterum in tota vita, quidquid egerimus, nobis convenit semper respicere ad voluntatem DEI sanctissimam, in sacris literis nobis revelatam. Non licet ab ea deflectere ad dextram aut ad lavam. *Quidquid non est ex fide, peccatum est.* Rom. 14. 23. DEVS verò legem tulit.

Exod. 23. 13. ubi dicit, *Nomen dæorum alienorum ne recordemini, ne audiantur ex ore vestro.*

Psal. 16. 4. *Neque assumam nomina eorum idolorum in labiis meis.*

Jerem. 10. 11. *Sic dicetis illis: dii isti quæ cælum & terram non fecerunt, pereant à terra, &c.*

Sed quinam sunt dii illi alieni, & quænam sunt nomina eorum? Jupiter, Mercurius, Vulcanus, Neptunus, Saturnus, Bacchus, Mars, aliaque id genus idola famosissima, quibus libri Gentilium referti sunt.

Vtinam poëtaſtri nostri considerarent, ipsos invocantes Jovem, Palladem, Phœbum, &c. diabolum, quamvis per ignorantiam, invocasse, ei nescientes servisse, & apertissime peccasse in decalogum! Diserte enim dicit Apostolus,

Πρόλογος, ὡς τὸ ἀληθινὸν τῶν παιδείας.

α. κορ. ι. κ. α. ἡ γυνὴ τὰ ἔθνη, τοῖς δαίμοσι γυνὴ, καὶ ἡ τῆς ἡσ.

Ἐθνοὶ δὲ τῶν διῶ, καὶ τῶν ἐτέρων θεοῖς, ὡς ὅλην ὡς πρὸς μνησὶν ἐπισημαίνουσα, πρὸς. ιδ. ιγ.

Τὸ πνεῦμα ἅγιον διεσέλατο ἡμῖν τῆς Χρησίου (ὡς ἀκούσαντες ἐφθάρην) μὴ ἀναμενῶν τῶν ὀνομάτων τῶν ἡνὶ ἐτέρων. ἀξιώτατο γὰρ εἶναι εἶδωλα, ὡς ὀνόματα, ὡς ἡ μνησὶν καὶ τὰ μνημοσύνα τοῦ καθόλου ἐξαλειφθῶσι καὶ ἐκποδὼν ἐκ μέσων ἀρῶσι.

Τοῖς δὲ ἀνιπρότεροι καὶ φάσκουσιν, ὅτι οἱ ἰθικοὶ γενομένοι καὶ περιγελοῦσιν περὶ αὐτὸν ὡς τὸ καὶ ἐξῆς τὰ ἔθνη, ὡς τὸ τῶν πολλῶν καλῶς διέπειν καὶ καὶ ὅτι τὸ γλυκὺ τῶν ποιημάτων ὅσα εἰς ἀφιλοσόφου.

Ἀπεκρίνομαι α. κορ. ε. σ. μικρὸν ἢ ζῦμη ὅλον τὸ φέρεμα ζυμοῖο ἀγαθὸν τὸ φαῦλον μνημονεύει τὰ πάντα διὰ φθέρει, ἐν τῇ κακῇ διὰ θῆκη τῶν τῶν ἀγίων πτέρων ἐπιστῶν ἀνέγνωσι, ἡ ἡμῖν τῶν ἀρετῶν καὶ Κικέρωνος ἡθικῶν μακαριῶν ὡς περιλαβεῖν ἀνάγνωσι τὰς λοιπὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἐπιστολὰς, καὶ ὁμολογῶντες, αὐτοὺς μοις πλειοτάτῳ τῶν καλῶς ζῶντων ὡς πρὸς ἡμῖν περιγελοῦσιν, καὶ συζητησάμενοι, ἀνάγνωσι ὡς τῶν Σολομώντος περιουσίας, τὴν ψαλμῶν, τὸν ἰσὺ τῶν ποιητῶν καὶ πλάγος πνεύματος τῶν γυναικῶν δαυμάσας.

Οἱ ἰθικοὶ εἰς τὸ ἔχειν κυλόν, αὐτὸ εἰλήφασιν περὶ τῶν πετρελῶν, οἱ δὲ πετρελῶν περὶ τῶν ἡσ, καὶ ὡς τὰ τυφλὰ ὄντων, πλεῖστοι ἐκ τῶν μωσῶν, ὡς ἐρχομένου τῶν συζητησάμενοι τὰ ἑαυτῶν ἡθικὰ ἡτλήκασιν καλῶς δεῖν οἱ πεποιητῶν.

Ἐκ ποιητῶν γλυκοὶ πινέμην ἐπὶ ὕδαρ.

Ὅτι δὲ φησὶ, τὸ γλυκὺ τῶν ποιημάτων ὅσα εἰς ἀφιλοσόφου, κατ' ἀντιστοίχον ἀπεκρίνομαι. τὸ γλυκοὶ τῆς ἀγίας γραφῆς; Ἀπάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πλησμονὴ καὶ ὡς πίνωμεν γράφει, καὶ τὸ μέλι κόρη ἔχει. τῆς δὲ ἀγίας γραφῆς πίνωμεν ἡ ἡσ τῆς ψυχῆς χορτασθῶμεν ὅσα εἰς τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν εἰς πλησμονή. τίς ἡ γλυκύτης μνησῶν τῶν ἀγίων τῶν ἡσ, τὸ ἐκ κεχυμένης εἰς τὰς τῶν ἐκλεκτῶν καρδίας; οἱ γοῦν οἱ τοσαύτης γλυκύτητος τῶν μάνων τῶν κεκρυμμένων ἀποκαλ. β. ιζ. φωνῶν ἀφίεσσι ἐν τῶν ἀποστόλων.

Τὸ καὶ δὲ γλώσσῃς μέλιτος γλυκίαν ῥέει αὐτῶν.

Φιλίππ. γ. η. ὅτι ἀλλὰ μνησῶν ἡ γυνὴ πάντα ζητεῖν, διὰ τὸ ὑπερεχόν τῶν γνώσεως Χριστῶν Ἰησοῦ τῶν Κυρίων καὶ διὰ τὸ πᾶν ἐκζητεῖν, καὶ ἡ γυνὴ σκύβαλα εἶναι, ἡ Χριστὸν κερδίσω. Ἡ γραφὴ γυνὴ πάντα τῶν γλυκίων εἰς γλυκύτητα καὶ ἀληθινότητα λέγειται.

Εἰ δέ τις Χριστὸν, καὶ μὴ γινῶς τ' ἀλλὰ, οἱ ἀρετοί.

Εἰ δὲ μὴ ἐξέδωκε, σέο γενομένου λῆρος, εἶσαι.

Τί γυνὴ εἰς ἡ φιλοσοφία, ἡ χωρὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ; φιλομνησὶν καὶ διὰ φθέρει τις τῶν φρενῶν, καὶ ὡς Σολομὼν ἀληθινότητα γράφει, ματαιότης ματαιότητων. Ποτίξωμεν ἡν τῆς νεανίσκου τῆς ἡμετέρας γυναικὶ τῶν ἡσ γράμματα, τὸ ὁδοῦν, καθαρὰ καὶ ὑγιαίνον, ἐν τοῖς ἰθικοῖς ποιηταῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστοι, πολλοὶ εἰς λῆρος καὶ ἐν ὑγιείας. Περὶ τῶν Χριστῶν ἐκπερικωδῶμεν ἡ ἐκκλησίαν καὶ χρεῖαν εἶχε τῶν βιβλίων ἰθικῶν, ἀλλὰ μωσῆς, ψαλμοὶ καὶ ὡς φησὶν ἡρεσσαν. διὰ τὴν ἐν τῇ σήμερον ἡμῖν ὅσα ἀρετῆς ἡ ἀγία γραφὴ, ἡ αὐτῇ εἶσα τῶν ἀποστολικῶν βιβλίων ὡς φησὶν ἡ;

Πολλοὶ

Præfatio, de vera juventutis institutione.

1. Cor. 10. 20. quæ Gentes sacrificant, dæmoniis sacrificant, & non Deo.

Sacrificabant verò Jovi, & cæteris diis, quorum paulò ante mentionem fecimus. Act. 14. 13.

SPIRITVS S. interdixit nobis Christianis, prout paulo ante locuti sumus, ne meminerimus deorum alienorum. Dignissima enim sunt idola illa, quorum nomina, quorum mentio & monumenta prorsus deleantur, eque medio planè tollantur.

Repugnantibus verò & obijcientibus, Ethnicos scripsisse & reliquisse multa utilia ad emendandos mores, ad Remp. bene gubernandam, &c. & suavitatem poematum non esse à philosopho alienam.

Respondeo I. Cor. 5. 6. *parum fermenti totam massam fermentat.* Mala bonis mista omnia corrumpunt. In N. T. lege sancti Petri Epistolam, quam Aristotelis & Ciceronis Ethicis longissime præfero. Lege reliquas sanctorum Apostolorum epistolas, & fateberis illos solos perfectissimam bene vivendi formulam nobis reliquisse, & conscripsisse. Lege proverbialia Salomonis, Psalmos, Jobum, Pentateuchum &c. & divinissimarum gnomarum pelagum admiraberis.

Ethnici si quid boni habuerunt, acceperunt à patriarchis, patriarchæ verò à Deo, & prout cæco notum esse potest, plurimi ex Mose, tanquam antiquissimo Scriptore, moralia sua hauserunt. Bene verò dixit poeta:

Purius ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Quod verò ais, suavitatem poematum non esse alienam à philosopho, illud in te retorquens, respondeo: Quid dulcius esse potest sacrâ Scripturâ? Omnium rerum in hac terra tandem nos capit satietas; & ut Pindarus scribit, etiam mellis capimur satietate. Sacra Scripturæ verò deliciis pia anima saturari nequit. Nullum ejus esse potest fastidium. Etenim quænam dulcedo major est charitate DEI effusa in corda electorum? Rom. 5. 5. *Qui gustarunt tantam dulcedinem, occulti illius inanna Apoc. 2. 17. exclamant cum Apostolo,*

Ex cujus ore sermo fluxit melle dulcior.

Philip. 3. 8. *Quoniam etiam cerè ducō omnia damnum esse propter eminentiam cognitionis CHRISTI JESU Domini mei &c. propter quæm omnibus istis me ipsum multavi, et quæ ducō pro stercore, ut CHRISTVM lucrificiam.* Ergo Scriptura omnium rerum dulcium est dulcissima, & verissime dicitur:

Si CHRISTVM discis, satis est si cætera nescis.

Si CHRISTVM nescis, nihil est si cætera discis.

Et quid est quæso philosophia sine JESU CHRISTO? Amor stultitiæ est, animæque corruptela, & ut Salomo verissime scripsit, *vanitas vanitatum.* Præbeamus itaque bibendum adolescentibus nostris lac sacrarum literarum, sincerum, purum, & salubre. In Ethnicis poetis, ut plurimum, multæ sunt nugæ, nihilque sani. Ante CHRISTI adventum in carnem Ecclesia non egebat libris Ethnicis, sed Moses, psalmi & prophætæ suffecerunt. Quare itaque hodie nobis non sufficit sacra Scriptura, aucta Apostolicorum librorum additione?

Πρόλογος, πρὸς τὴν ἀληθινῆς τῆς νείων παιδείας.

Πολλοὶ τῶν Χρυσιανῶν τῶν ὑπὸ τοῖς ἑθνικοῖς καὶ ἀσέοις ἀνταρστήσιν βεβαιο-
των, ὅτι ἔλαβον ὅτι παραστήσει περὶ τῶν ψυχῶν θεῶν οὐνόματα, ἰδιώχῃσαν, καὶ
οἷς ἰδεῖν ἔστι ἐν τῶν παλαιῶν δόξασι, ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκείνης ἐκείνης τε καὶ λζ,
καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἱρραβδίσθησαν, εἰς δεσποτικήαν ἀπὸ χήνησαν,
εἰς σφαῖρας ἡμετέρας, ἡμετέρας, ἐπὶ ἐκείνης, ἐντυπωσθήσαν, ἐπικαλεῖσθαι
σαν, εἰς πᾶσι παροφθάνουσιν, ἢ ἡμετέρας ἀνέστησαν. Οἱ δὲ ποιηταὶ οἱ ἐκεί-
νους δὲ οὐκ ἀνέστησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς καὶ τῶν παλαιῶν, καὶ τῶν νεωτέρων
κατακλιπῶν ὥστε δοκῶσιν, καὶ τῶν ἰσχυρῶν οὐκ ἀνέστησαν. Ὡς κακοῦργοι,
καὶ πῆχοι τῶν χυλῶν Χρυσῶν ἔσαν χυλῶν, τῶν δὲ ἐκκλησιαστικῶν ἀπὸ χυλῶν
ἰσχυρῶν, ἡμετέρας τῆς ζωῆς αἰωνίαν ἔχουσιν, καὶ πῆχοις ἀπολογίαν ἀπεκρίναντο! υμεῖς
ὅτι πάλαι ἰσχυροὶ αἱ ἐκκλησίαι ἐν τῇ ἐκείνῃ, ὑφ' ἧς οἱ ἄγιοι δόξατο, καὶ
ὡς οἱ τῶν μαρτύρων ἀγαθῶν ἀπεκρίναντο, διὰ τὸ εὖ ἡμετέρας ἐπικαλεῖσθαι
τὴν δόξαν, τῶν παλαιῶν τῶν φοιτῶν ἐκ. Οἱ δὲ ποιηταὶ οἱ ἐκείνοι, οἱ ἰσοὶ τῶν μαρτύ-
ρων τῶν οὐκ ἐκρίναντο, τῶν Χρυσιανῶν εἰσι, καὶ ἰσχυροὶ ἀπολογίαν ἐπικαλεῖσθαι,
φάσκοντες εἶναι σοφοί, καὶ καλῶν ὡς καὶ λαλῶσιν. εἰδέναι ὅτι ὡς καὶ, καὶ οἱ θεοὶ
ἐκείνοι δὲ εἰσι, τῇ ἀποφάνῃ ἐκπαλα καὶ οἱ κορίθιοι τῶν αὐτῶν δὲ τῶν ἐκρίναντο
ἐκρίναντο. Ἀποκρίναντο, δὲν ἡμετέρας καὶ ἀπὸ πάντων εἰδέναι καὶ ἀποκρίναντο. α. θεοῦ. α.
εἰς. ὁ θεὸς βεβαιώσεται πάντα μαρτυροῦν τὸν ἐκ καὶ ὡς α. β. κορ. ζ. α. καὶ ἡμετέρας
ἡμετέρας ὑφ' ἡμῶν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ. ἡμετέρας ἀποκρίναντο ὑφ' ἡμῶν ἐν
πῆχοις ἰσχυροῦ. ἐν τῇ ψυχῇ μόνον, καὶ καὶ ὡς σωματικῶν, καὶ ὑφ' ἡμῶν ὡς ἀποκρίναντο
ὡς ἡμετέρας. ἡμετέρας. α. ὁ θεὸς ἐπιτίθει ἡμῖν, ἵνα παρεσθῇ περὶ σῶματα ἡμῶν θυσιῶν
ὡς καὶ καλ. Ναὶ ἰσχυροὶ πάντες τῶν ποιητῶν, ἢ Χρυσιανῶν, ἀλλὰ ἐκείνης ἀποκρίναντο
ἐκρίναντο. τῆς φωνῆς ἡ καὶ, καὶ καὶ αὐτῶν κείνης. τῆς ἐκείνης ἀποκρίναντο
ἐκρίναντο καλῶ. τῇ ἐκείνῃ, ὡς βλίσκω ἀνθρώπων, αἱ, δὲ καὶ αὐτῶν κείνης ὡς
εἰναι ὡς. Ἀλλὰ ἵνα μὴ περὶ οὐκ, τῆς ἀποκρίναντο ὑφ' ἡμῶν μόνον ἀποκρίναντο καὶ
πᾶσι παροφθάνουσιν, ἀλλὰ ἀν' ἀποκρίναντο. Ἐκρίναντο ὁ τίς καὶ εἰς τῶν κατὰ χῆνιν ἐκρίναντο
εἰ ὑφ' ἡμῶν μεταφωσθήσαν διὰ πᾶσι καὶ αὐτῶν ἀποκρίναντο. ταῦτα πᾶσι
μικαὶ οὐκ ἀποκρίναντο. ἐν σωματικῶν ἐκρίναντο καὶ μακροὶ μαρτυροὶ λαλῶν, ἐκρίναντο
εἰ μεταφωσθήσαν. Μαλιστα δὲ ἐκρίναντο ὁ Σπείρα καὶ τῇ κατὰ διὰ χῆνιν ὡς
ὡς καὶ αὐτοῦ.

κοινῇ δὲ τοῖς πάνσιν ἀνέχθῃ

Ὅσους ἡγλίοιο ἐπαυράζουσιν ὁ πῶπῶ.

⁴ Ἦτε μοιγε πῦσιν ἡμερτία μῦθον ἀεί

Τίς ποτε μαριονέτῃς τοῖσδ' ἄλλοις ἐκφράζειται.

Ἦναι τε ὡς τέρψις, πλουταΐδα λαψάσθαι βάζων·

Τὴς φρίκας ὑμετέρας δαΐμονι ἔχθ' ὑπερπείλεις,

"Ανθρώποι μύθους καὶ ψάλλοντες ἑμφραπαῶντες;

Πῶς ἡ ἀληθείης ψεῦδος πέλεν ἡθιον ὑμῖν;

Ἄδελφοί, ὅσοι σφίη ἐπὶ γυναικίωσις

¹ Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους ὡς ἐφ' ἑαυτὸν ἰσχυρὸς ἔχετε.

Νῦν ἤδη πάσαις ἀνεμώλια ἐκπορεύουσι.

Νὺν ἀρχαὶ : καὶ μετὰ τὴν μαθήσιν ἐκείναις μὲν ἔστιν ,

Ὁ φ. ἀπὸ π. καὶ σκεδᾶσθαι βλεφαρῶν σκοτ. ἡ δὲ δ' ὁ δὲ μὴ

Ἰαίαιε, ὡς λίγυ' ἀλάμπωι Δ' αὖ γύκτα μέλαιναν.

Καὶ τέλος ἰσχυρὴς θείῃ βασιτῆρας ὀλύμπου.

Πρὸς

Præfatio, de vera juventutis institutione.

Multi Christiani, qui sub Ethnicis & impiis imperatoribus vixerunt, quando dixerunt, averfanda esse Ethniconum deorum nomina, persecutione fuerunt preffli, & ut videre est ex Actis Apostolicis, ex epistola ad Hebræos c. II. v. 37. & ex historiis Ecclesiasticis, virgis caesi, in carceres abducti, catenis adstricti, lapidati, ferra disseci, in ignem præcipitati, aut à feris belluis dilaniati & occisi fuerunt. Poëtaſtri verò nostri non erubescunt invocare Muſas, Palladem, & nos admonentes ipſos, derident tanquam naſutulos, quafi noſtram ipſorum reformidemus umbram. O præpoſteros imitatores, & ſimios deriſorum illorum à CHRISTO alienorum, ab Eccleſia remotorum, & planè inexcufabilem ! Vos utique olim potuiſſetis pacatè vivere inter Gentes, à quibus ſancti Apoſtoli & plurimi martyres ſine omni commiſeratione interfecti fuerunt, quod nollent invocare Jovem, Palladem, Phœbum, &c. Sed poëtaſtri noſtri, novi illi fabulatores, Homeri ſimii, & nominetenus Chriſtiani, ſe excuſare conantur, dicentes, ſe hæc probè tenere, & melius ſe ſentire quàm loqui. Se poſſe idola, & Ethnicos deos nihil eſſe, quo prætextu olim & Corinthii eodem ſanè modo uſi ſunt. Reſpondeo verò, oportere nos etiam ab omni ſpecte mali abſtinere, 1. Theſſ 5, 22. DEVS abominatur omnem concaminationem exteriorẽ & interiorẽ. 2. Corinth. 7. 1. & vult, ut ſe colamus ſpiritu & lingua. Vult, ut ſe diligamus ex omnibus viribus. Non ſolam animam, ſed etiam corpus creavit, & vult ut utraqve parte ſe honoremus. Rom. 12. 1. jubet Deus, ut ſiſtamus membra noſtra hoſtiam vivam, &c. Profeſſor ego ejusmodi poëtaſ non Chriſtianos, ſed Ethnicos palam voco. Vocem enim audio, & ex ea iudicium fero, eoſque qui gentilium more locuti ſunt, Ethnicos appello. Quum ſim homo, quæ in corde latent, non video. De iis itaque iudicare meum non eſt. Sed ne quis opinetur, hæc paradoxa à me ſolo exarata & confiſta, alios audiamus, Henricus Stephanus in Catecheſin Græcè a ſe verſam, fuſè de iisdem præfatur. Idem facit Michael Neander in præfatione ſua in Catecheſin beati Martini Lutheri, Græce verſam. Præſertim verò Henricus Stephanus in novo Teſtamento ita præfatur :

*Illuxitque omnibus iſt hæc
Lux Evangelii, quos ſol iſtluſtrat ab axe,
Hic liber eſt ſolus, qui vera oracula pandit.
Quisnam quæ ſo libris his æquaretur Homerus,
Aures qui mulcet, mendacia inania fundens?
Quis veſtros animos cacodaemon ſciminat ebæ,
Mortales, quibus arriſcent mendacia vana?
Quæ verò nugæ hæc antetuliſtis inanes?
Pab miſeros, inſtat quos vana ſcientia, rectum
Qui neſcit iter, quo flammifera itur ad aſtra!
Deſinit tandem ventroſa requirere verba,
Salvificumque DEI tantum perdiſcite verbum,
A veſtris oculis tenebras quod diſcutit omnes,
Quod vos deducit, piceâ ceu nocte lucerna,
Et tandem ſtatuit rutilo vox axe beatos!*

Præfatio, de vera juventutis institutione.

Adhæc nobiscum sentit etiam *Augustinus*, priscus Ecclesiæ Doctor, in libro suo de confessione, prout eum inscribit, capite xv. ubi dolet se florentem ætatem contrivisse in hujusmodi vanis & inutilibus rebus, atque ita sanctus ille vir exclamat: Vtinam (inquit) quum juvenis essem, institutus fuisset in libris utilibus! Ego adhuc adolescens audiui in schola Jovem tonantem, & simul adulterantem, &c.

Huic Ecclesiæ lumini assentitur *LVDOVICVS VIVES* in tractatu de disciplina, ubi Ethnicos illos autores comparat cum mulieribus Ethnicis, ab Israëlitis in bello captis & abductis, de quibus legere licet Deut. 21. Manifestè verò DEVS conjugium cum exotica prohibet, Exod. 23. 16. Deut. 7. 3. Sententia *Ludovici Vives* est, pari ratione Ethnicos illos autores non congruere Scholis Christianis.

Audivisti non tantum, Lector, qui DEVM diligis, rationes multas, sed etiam Scripturæ testimonia, & testimonia virorum magnorum, Theologorum, Philosophorum & Philologorum. Hæc profecto quæstio non eget ampliori demonstratione, prout est proverbium vulgatissimum:

In bona causa tria verba sufficiunt.

Colligo itaque, sicut ex iis, quæ persæpe à me sunt dicta, ad oculum demonstravi, fidelium præceptorum & pædagogorum esse officium, ut in posterum N. T. JESV CHRISTI Servatoris nostri adolescentibus diligenter exponant, Grammaticæ dictiones resolvant, & quantum fieri potest, illis dicta interpretentur, attemperantes sese ad teneræ ætatis inscitiam. Ego itaque hoc conscripsi Lexicon, ut juvenes & auditores, meæ fidei commissi, sacras literas, antehac à quibusdam neglectas, addiscant, omniumque vocum analysin Grammaticam à me in medium manu mea prolatam & præparatam hic inveniant. Et uno verbo dicam, ut omnes intelligant: *incipiendum esse à Bibliis & in iisdem desinendum.* Atque hæc hæctenus de tironum informatione dicta sunt. Sancta enim & casta institutionis hujus decet esse primordia, quemadmodum Teutonum Cicero, nempe *Sturmius* ille, in præfatione sua in Catonem, sapienter præcipit. Nec tamen videtur prohibendum, quò minus, qui sunt ætatis & judicii confirmatoris, reliquas quoque Græcorum Bibliothecas properanti lumine obiter percurrant, ac ex hisce quoque stercoribus (si fieri possit) aurum colligant. Non odi poësin, neque poëtis malè cupio, sicut faciliè quis hic posset suspicari: Sed odi vitia poëseos, phrasæque idolatriam redolentes liberius perstringo, easque radicitus evellere cupio. Poësis per se bona est, Dei que donum: abusus verò ejus est vituperio dignus. Non ajo poësin è medio tollendam, (circa quam excolendam me ipsum versari ei que antehac deditum fuisse profiteor) sed corrigendam. Scio (inquam) fore, qui cogitaturi sint, me versus avertari. Sed nihil moror horum præpostera judicia, aut quamnam hic aut ille dixerint. Mihi sanè pro minimo est ab hujusmodi hominibus censeris liberius rationem habendam esse veritatis, quam vulgi perperam judicantis, omnino mihi persvaso. Sed hæc proæmii loco hæctenus sint dicta.

Vale in JESV CHRISTO Domino nostro. Scripsi *Hevornæ*, urbe Nassoviorum 8. Maji An. nati CHRISTI

1626.

כסלי

וְהָיָה (0) (2)



* * *

מִשְׁלֵי כְבוֹ

הַנֶּךְ לְנֶעַר עַל פִּי רִכְבּוֹ גַם כִּי

רָקִיץ לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה:

Παρθμ. κβ. ε.

Ἐγκαίνισον τὸ παιδίον κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. καί γε ἐὰν
γηράσῃ, ἔκ ἀποστήσεται ἀπ' αὐτῆς.

Prov. 22. v. 16.

*Instrue puerum pro ratione via ipsius: etiam quum val-
de senuerit, non recedet ab illa.*

Euripid. suppl. v. 916.

Ἄδ' ἂν μάθοι τις (νέϙ) ταῦτα σώζεσθαι φιλεῖ
πρὸς γῆρας.

Οὕτω παῖδας εὖ παιδεύετε.

*Que quis didicerit ab ineunte atate, hac retinere solet
usque ad senectutem.
Sic itaque liberos bene instituite.*

Plato Leg. I.

κεφάλαιον δὲ παιδείας λέγομεν ὁρθὴν
τὴν τροφὴν.

*Summam sane institutionis dicimus, rectam
educationem.*

VOCES